

KÁRÁSZ JÓZSEF: GÖRÖNGYÖS ÚT REGÉNYE ALAPJÁN

Rostás Hanna, a Bethlen Gábor Református Gimnázium tanulója kategóriájában első helyezést ért el a Kárász József Irodalmi Alapítvány által meghirdetett esszéíró pályázatán „Milyennek találja a gimnázium légkörét, a diákok egymáshoz való viszonyát?” témában.

A pályázat eredményhirdetésére és a jutalmak átadására a Németh László Városi Könyvtárban, a Magyar Kultúra Napja alkalmából rendezett felolvasó esttel összekötött ünnepségen került sor.

A regényben szereplő és a mai gimnázium között hatalmas a különbség, mind az oktatás, mind a diákok és tanárok terén. A regény időszakában a gyerekek taníttatását csak megfelelő anyagi helyzettel engedhették meg maguknak a szülők. A gimnázium diákjainak társadalmi összetételét döntően ez határozta meg. Mások voltak a korban társadalmilag elfogadott viselkedési formák.

A gimnáziumban szigorú rend uralkodott: kötelező volt egyenruhát viselni, iskolai ünnepségeken – melyeket a templomban tartottak – megjelenni. Lányok is jártak az iskolába, de csak az órákon lehettek együtt a fiúkkal, a szünetekben elkülönítették őket egy terembe. Valójában magántanulók voltak és csak azért jártak be az iskolába, mert így darabonként, könnyebben átvehették a tananyagot. A fiúknak viszont kötelező volt napról napra megjelenni, csak igazolással hiányozhattak.

A tanárok nagy része megkövetelte a rendszeres készülést, néhányan drasztikus módszereket alkalmaztak, mások élvezhetően adták le az anyagot, megint mások semmit sem vártak a diákoktól. Fontos volt a tehetséggondozás is: énekkar, irodalmi kör és sok hasonló egyet segítette a tehetséges fiatalok kibontakozását.

A diákok egymáshoz való viszonya nem volt problémamentes – ahogy ma sem az. A társadalmi különbségek okoztak többnyire áthidalhatatlan akadályt. A kor feltörekvő paraszti családjai igyekeztek kitaníttatni gyerekeiket, azonban a fiatalok neveltetésük miatt nehezen illeszkedtek be az úri fiúk és lányok közé. Ezért a viszonylag nagy létszámú osztályok táborokra bomlottak: az úri származású diákok nem keresték szerényebb körülmények között élő társaikat és viszont. A parasztyerekek gyakran gúnyolódás céltáblái lettek kevésbé csiszolt viselkedésük, az úri etikettben való minimális jártasságuk miatt, ezért

sokan nem érezték olyan jól magukat a gimnáziumban. Ráadásul az ő szülei igényt tartottak a segítségükre is nemcsak az otthoni munkában, hanem kint a földön, az állatok körül is. Ez megnehezítette a tanulást is, de a legsúlyosabb velejárója talán az, hogy esélyük sem volt szórakozni járnival, mint az úri gyerekeknek. Ritkán jutottak el bálokra – sőt előfordult, hogy csak a csárdást tudták táncolni – vagy valamelyik osztálytársuk által, otthon szervezett összejövetelre. Ez a helyzet a felsőbe való belépés után valamelyest enyhült. A felnőttek kevésbé szigorúan fogták a nagydiákokat, még a paraszti családokban is. Ez lehetővé tette közös programok szervezését; például közös tanulás, ami erősítette az összetartást, bár gyakran egyáltalán nem a tanulásról szólt. Elég sűrűn kimaradtak éjszakára is a fiatalok, és nem mindig a törvényeknek megfelelően viselkedtek. A tanáraiktól kapott benyomásokat, az újságban olvasottakat és amit a szüleiktől hallottak, egymás közt megbeszéltek, és kialakították a saját nézőpontjukat. Ezek még inkább összekovácsolták a diákokat, de a társadalmi különbségek okozta gátat nem tudták áthidalni, hiszen a kényelemben élő, eltunyult úri gyerekek nem érdekelték az aktuális problémák, kevesen gondolkodtak azon, amit láttak, hallottak.

A kor történelmi eseményei nemcsak a közhangulatra, hanem az iskola légkörére is hatást gyakorolt. A trianoni békeszerződés után járunk, a megcsonkított Magyarországon. A széles látókörű, nemzethű tanárokat érzékenyen érintette az óriási határ menti területek elcsatolása. A diákoknak is ezt hangoztatták, az iskola hangulatát a „Magyarország feltámadásába” vetett hit alapjaiban határozta meg. Ez a történelmi „szégyenfolt” a szülőkre is hatást gyakorolt: a férfiak, akik harcoltak a háborúban, személyes sérelemként élték meg, a határon túlra került csa-

lágtagok hiánya súlyos veszteség volt minden családnak. A fiatalok ráadásul otthon az egyre súlyosbodó problémákkal is szembekerültek. A gazdasági világválságra még érzékenyebben reagáló szülei az idősebb gyerekek előtt nem tudták eltitkolni a gondokat. A helyzet által feltett társadalmi kérdéseken filozofáló diákok között mély barátságok szövődtek.

Mivel a gimnázium egyházi iskola volt, a diákok mindennapjait áthatotta a vallás – ha otthon már nem is éltek olyan mélyen hívő életet –, a hittan és az ezzel kapcsolatos kérdések is. A korhoz képest modern gondolkodású fiatalok azonban tartózkodással fogadták azt a vakbuzgóságot, amit szerettek volna beléjük nevelni. Otthon sem ezt látták már, sőt mi több, kamaszkorukba lépő tanulók nehezen tudtak azonosulni a szabályok szerinti életmóddal és az önmegtartóztatás dogmájával. Mindemellett egymásra is nagy hatással voltak, azt, aki kevésbé volt merész, társai csábították el a társadalmi elvárásoktól. A fiatalságra egyébként is jellemző a lázadás, a saját vélemény kialakítása, ötletek megfogalmazása – megfelelő élettapasztalat nélkül. Ez eredményezte a gyakran törvénytelen megmozdulásokat. Azonban ahogy komolyodtak, úgy fogyott el a duhaj kedv is. A diákok egy része nem látta értelmét a közterületek rongálásának, az ivásnak és a többi, hasonló felesleges tevékenységnek. Előtérbe került a tanulás, mert foglalkoztatta őket a saját, az országuk, a népük jövője.

A regényben ezt a folyamatot Kász Ferkó szemével láthatjuk. A kis parasztfiú végigjárja ezt a göröngyös utat. Próbál barátokat szerezni, beilleszkedni, teljesíteni az iskola és szülei elvárásait, tenni valamit a nemzetéért és hazájáért.

Rostás Hanna